

Vojenství u nás a v cizině.

Státní kapitán Jan M. Blíženec:

Napoleonská výstava ve Slavkově.¹⁾

(28. VI.—19. VII. 1931.)

Se stanoviska pěstění napoleonské tradice bylo jistě dobrou myšlenkou uspořádat v blízkosti proslaveného bojiště slavkovského výstavu napoleonik.

Redakce Vojenských rozhledů vyhradila v tomto sešitě několik stránek zpráve o výstavě, aby se i těm, kdož výstavu nemohli shlédnouti, dostalo informací o obsahu i rozsahu tohoto podniku, který je prvním soustavným soustředěním napoleonských památek, roztroušených na území našeho státu. Soustředění to pokládám za dobrý užitek plynoucí z výstavy, neboť jsme ve Slavkově seznali alespoň přibližně, co z napoleonik v RČS. máme, kde jsou a kdo je má, nehledíc ovšem k vlastnímu účelu výstavy — k povznesení kultu slavkovského vítěze, velkého syna přátelské Francie.

¹⁾ Seznam hlavní literatury o bitvě u Slavkova. (V závorce je uvedena knihovna a číslo díla.)

D'André Comt: Quatre batailles: Rivoli, Marengo, Austerlitz, Heilsberg. Paris 1913. (Knihovna dr. Augusty, Praha.)

Angeli: Ulm und Austerlitz (1805). Streffleur, Militärische Zeitschrift roč. 1877, seš. 4, Anhang, str. 395; roč. 1878, seš. 3, 4, Anhang, str. 283 a d. (VÖV.)

Maurice Baarès: Souvenirs d'un officier de la grande armée. Str. 54—622. (G 1490 knihovny MNO.)

Barthelemy E. M.: Campagne de 1805. Paris 1922. École de guerre. Litograf. přednášky pro franc. váleč. školu. Slavkov viz v kapitole IV: Manoeuvre d'Austerlitz. (46A 148, VÖV.)

Bleibtreu Carl: Heldenringen. Die Schlachten des 19. Jahrhunderts. Stuttgart (1910), C. Krabbe Vlg. 114 str. Viz v kapitole III. Die Sonne von Austerlitz. 2. Dez. 1805. (35 A 21, VÖV.)

v. der Boeck: Preussen-Deutschlands Kriege (Militär-politische Geschichte) — von Landmann: Der Krieg von 1806—1807, str. 47 a další (politický přehled). (F 36, 93 knihovny MNO.)

Driault Ad.: Austerlitz et la fin du Saint Empire (1804—1806). Paris 1912 (Nakladatelství Alcan.)

Driault Ed.: Napoleon et l'Europe. Austerlitz. Paris 1911. (Knihovna dr. Augusty, Praha.)

J. G.: Die Armeeführung und Truppenführung in ihren Wechselbeziehungen (Erläuterung durch die Operationen der alliierten Armee in Mähren v. 27. XI. bis 3. XII. 1805). Viz články v Streffleur, Milit. Zeitschrift roč. 1883. (VÖV.)

Na výstavišti došlo k osobnímu styku československých napoleonologů navzájem i s kolegy francouzskými a jinými, což bude jen na prospěch další práci badatelské, studijní i sběratelské.

Výstava byla zahájena 28. VI. za účasti členů vlády a nejvyšších reprezentantů armády. Z francouzských hostů byl přítomen zástupce vyslanců, dále major Marcel, člen společnosti pro studium voj. dějin „La Sabretache“ a důstojníci franc. mise v ČSR. Účast těchto osobností je důkazem politického i kulturního přátelství mezi Československem a Francií, vzpomenuť tak na tom místě naší vlasti, kde největší vojévůdce francouzský dobyl svého nejskvělejšího vítězství. Návštěva výstavy prezidentem republiky dne 5. července zdůraznila pak význam podniku.

Jomini Col.: *Traité de grandes opérations militaires ou relation critique et comparative de campagnes de Frédéric et de l'empereur Napoléon*. Paris 1807. (Knihovna dr. Augusty, Praha.)

Janetschek Clemens: *Die Schlacht bei Austerlitz*, Brno 1898, Benediktinská tiskárna. (Knihovna štkt. Blížence, Praha, MNO.)

Kaláb Emil: *Bitva tří císařů*. Brno 1928. Nakl. Odehnal. 6 map. (72 A 173, VÚV. a 54 E — 5400 Veř. a univ. knihovny pražské.)

Kausler: *Napoleons Grundsätze u. Ausserungen über Kriegskunst, Kriegsgeschichte u. Kriegswesen*. Leipzig 1827. (Knihovna dr. Augusty, Praha.)

v. Keuster Fr., Oberst u. Woehrl J. C., Profesor: *Die Kriege von 1792 bis 1815 in Europa u. Aegypten mit besonderer Rücksicht auf die Schlachten Napoleons und seiner Zeit*. I. Band, str. 329 a d., k tomu mapy ve svazku III. (22 B 625 Veř. a univ. knihovny pražské.)

Kirchseisen F. M.: *Die Erinnerungen des General Grafen Paul Phillip von Ségur, Adjut. Napoleons I.*, Hamburg 1908, Gutenberg Vlg. Viz v kapitole 18: Austerlitz, str. 260—284. (VÚV.)

Kirchseisen F. M.: *Bibliographie des Napoleonischen Zeitalters*. (Str. 301 až 305.) (F 6264 knihovny MNO.)

Kirchseisen F. M.: *Gespräche Napoleons des Ersten*. I. Band, str. 231. (F 6258 knihovny MNO.)

Kirchseisen F. M.: *Briefe Napoleons des Ersten*. II. Band, str. 120 a další. (F 6257 knihovny MNO.)

Kirchseisen F. M.: *Napoleon I., sein Leben und seine Zeit*. (F 6263 knihovny MNO.)

Ludwig Emil: *Napoleon I.* (F 4166 knihovny MNO.)

Malo Charles-Albert: *La Campagne de 1805*. Paris 1886. (Knihovna dr. Augusty, Praha.)

Marbot Marcellin de: *Mémoires du général Baron de Marbot* (tome I.) *Général Austerlitz-Eylau*. 77. édition. Paris b. r. Libr. Plon. Viz v kapitole 26: Austerlitz, str. 252 a d. (24 A 17, VÚV.)

Marbot Marcellin de: *Janov-Slavkov-Jena-Jilov. Paměti*. (I. díl.) Přel. Jiří Staněk. Praha 1907, Stan. Sokol. Viz v hlavě 26: Slavkov, str. 273 a d. (10 B 138, VÚV. a G 1246 knihovny MNO.)

Matériaux pour servir à l'Histoire de la Bataille d'Austerlitz Recueillis par un Militaire. Avec une Carte et plan de la bataille. B. m. 1806. (35 A 7, VÚV.)

Mayerhoffer von Vedropolje, Eberhard: *Die Schlacht bei Austerlitz*. Am 2. Dezember 1805. Behelf zur Begehung des Schlachtfeldes. Mit 2 Beilagen und 3 Skizzen. Wien 1912, L. W. Seidel. 3 mapy. (34 A 63, VÚV.)

Napoleon: *Napoleons Leben*. Von ihm selbst. 10 svazků. Stuttgart b. r., R. Lutz Vlg. Díl VII: (Ich der Kaiser), sv. 1. Viz kapitole 7: Austerlitz, str. 252—287. (VÚV.)

Prager Ferd.: *Kterak obstaráváno ubytování onemocnělých vojáků v Uh. Brodě po bitvě u Slavkova*. Čas 1914, č. 257.

Prager Ferd.: *U Slavkova*. Hlas 1912, č. 29—33.

Pelet Jean-Jacques: *Introduction aux campagnes de l'empereur Napoléon en 1805, 1806, 1807 et 1809*. Paris 1910. (Knihovna dr. Augusty, Praha.)

Rüstow W.: *Der Krieg von 1805 in Deutschland und Italien. Als Anleitung zu Kriegshistorischen Studien*... 2. Aufl. Mit 30 in den Text eingedruck. Holzschnitten. Zürich 1859. Viz Abschnitt 6: *Die Schlacht bei Austerlitz*, str. 321—406. (41 A 198, VÚV.)

Výstava napoleonik byla umístěna v zámku slavkovském, který zaujímá dominantní místo na náměstí a v kterém císař Napoleon po bitvě u Slavkova dlel. Návštěvník mohl hned po prvních krocích ve výstavních místnostech zpozorovati, že je v expozici dobře a instruktivně organisované a podíval-li se pak do katalogu vystavených předmětů, mohl podle jeho uspořádání poznati, že výstava byla uspořádána odborníkem, pracujícím podle zásad museologie a metodami vědeckými. A skutečně jsem v PhDr. Janu M. Augustovi, organisátorovi nejpodstatnější části výstavy, poznal mladého historika-napoleonologa, který se s nadšením chopil vědecko-organizační a instalační práce. Byla to hlavně jeho zásluha, že z různých trosek památek, roztroušených po mnohých místech, byla uspořádána nejen pouhá výstava starožitností a rarit, ale velmi poučné a ucelené expozice relikvií a dokumentů, svým systematickým umístěním dobře ilustrujících období bitvy slavkovské i jiných epoch napoleonských.²⁾

Výstavní systém záležel v chronologickém uspořádání, které bylo doplněno různými soubory. V sále I umístěny Melkovy obrazy z Korsiky, dobře vystihující ráz rodného ostrova velkého Korsičana (Korsický večer, Cesta do Ajaccia, Napoleonův rodný dům a jiné), dále různé rytiny a litografie, připomínající Napoleonovo mládí a první jeho činy až do r. 1804. Představy znalce doby nabyly při pohledu na obrazy „Bonaparte přebrocuje Alpy“ (podle Delaroche), „Bonaparte na mostě Arcolském“, „Bonaparte — první konsul“, „Bitva u Abukiru“, „V průsmyku sv. Bernarda“ (Adam) přesnějších obrýsů.

Sál II a III choval upomínky na dobu císařství a na bitvu u Slavkova. Z nejzajímavějších uvádím: plán bitvy (fotografie podle originálu ve voj. archivu vídeňském), fotografie plastické mapy bitvy u Slavkova, jejíž originál je na hradě Orliku a na něm r. 1810 Napoleon provedl vlastní rukou korektury, plán bitvy, rytina to nejstarší proveniencí, zakoupená dr. Augustou v Osnabrücku, a mnoho portrétů císařových.

Totéž francouzsky v knihovně dr. Augusty v Praze.

Slovák Al.: Rusové u Slavkova: Ochrana 1912, č. 112—113.

Slovák Al.: Mchyla na bojišti slavkovském: Hlas 1912, č. 240—241.

Slovák Al.: U Slavkova: Hlas 1907, č. 62.

Slovák Al.: Na bojišti slavkovském, 1923. (54 K 4789 veřejné a univerzitní knihovny pražské.)

Totéž vydání: Propagační publikace č. 3, 1922. (G 1034 knihovny MNO.)

Stocklaska Walter: Die Schlacht bei Austerlitz. Zum Gedenktage. Mit 3 Skizzen und 1 Karte des Schlachtfeldes. Brünn 1905. Verlag des Vereins f. d. Geschichte Mährens und Schlesiens. Zvláštní otisk z časopisu Zeitschrift des Vereins f. d. Gesch. Mährens u. Schl., roč. IX, 1905, seš. 3, str. 211—274. Zvl. otisk je v knihovně VÖV. (10 B 283.)

Schönhals Carl Ritter von: Der Krieg 1805 in Deutschland. Nach österreichischen Originalquellen. Mit Karten und Plänen. Wien 1873. Verlag d. Österreich. Milit. Zeitschrift. Viz Abschnitt IV: Die Schlacht bei Austerlitz, str. 147 a d. (35 A 97, plány ve výtisku chovaném v knihovně VÖV. chybějí.)

York von Wartenburg Graf: Napoleon als Feldherr, 1.—II. díl, Berlin 1888. E. S. Mittler. Viz I. díl, kapitola X: 1805, Austerlitz, str. 211—243. (28 A 162 nebo 42 A 224, VÖV.)

York von Wartenburg hr. plk.: Napoleon jako vojevůdce. Podle 4. vydání zčeštil Ing. Josef Bukovský. I.—II. díl. Praha 1926. naklad. B. Kočí. Viz I. díl, hlava X: Slavkov, str. 232—266. (64 A 67, VÖV.)

Zbořil Jan: Řádění Rusů na Moravě roku 1805 a ubytování Francouzů v Lesanech: Selský Archiv, roč. VI (1907), str. 123—24.

Die Schlacht bei Austerlitz (1805), článek anonym. autora v časopise Streiflicht. Milit. Zeitschrift, roč. 1890, sv. 2, str. 159 a d. (VÖV.)

²⁾ PhDr. Augusta, úředník archivu ministerstva veřejného zdravotnictví, bytem Praha-Král. Vinohrady, Nerudova 13, prohlásil, že je vždy ochoten pracovati spolu s badateli z kruhů vojenských. Je znalcem doby revoluce francouzské, doby empiru a znám svými monografiemi o Napoleonovi, hlavně po stránce vojenské.

Ozdobou sálu byla sbírka zbraní nalezených na bojišti, šavle, kordy, pušky, dělo, náboje, bambitky, křesací kameny a kolekce obrázků, znázorňujících uniformy francouzského vojska. — Zajímavé byly i vystavené ikony, ztracené ruskými vojáky.³⁾

Pietního uspořádání se dostalo v tomto sále vzpomínkovým předmětům na zemřelého vlasteneckého kněze P. Slovák, nadšeného propagátora slavkovského dramatu. Jeho zásluhou i obětavostí byla postavena na bojišti mohyla Míru.

Do sálu IV byly sneseny dekoráční předměty se sujetem napoleonským a zvláště slavkovským (porculán, bronz a j.).

Sál V představoval selskou světnici se zařízením, jehož prý používali císař František II. a car Alexandr.⁴⁾

Jak patrně, byly památkami slavkovskými vyplněny sály II—V; další sály obsahovaly předměty, vztahující se k dalším epochám doby napoleonské.

Tak v sále VI byly vystaveny památky na dobu od r. 1806 až po tažení do Ruska: dárky ruských a rakouských vojáků, rakouské ručnice, nádherná ciselovaná puška, kterou Napoleon věnoval knížeti Schwarzenbergovi (ze sbírek zámku Orlík). Dále: Rahlova rytina „Bitva u Ošprů“, Schuppanova litografie „Napoleon u Jenu“, několik litografií podle Greniera, představitujících Jenu, Eckmühl, Jilové a jiná bojiště, scény z války v Pyrenejích, v Německu, v Rusku, pak kolorovaný plán bitvy u Esslingen.

Sál VII obsahoval upomínky na období od Moskvy po sv. Helenu: rytiny a litografie, znázorňující návrat z Elby, bitvu u Drážďan, u Lipska, u Waterloo, u Montebellu, příjezd na sv. Helenu, dále působivý cyklus litografií Ferodiových a Girardových „Pohřeb císaře Napoleona“. Zájem vojáka budil obsah výstavní skříně, chovající tištěné rozkazy, oběžníky a blankety francouzské armády, a to nejrozličnější formuláře, prázdno i vyplněné, hlavně pro službu správní, některé jak formou, tak i tiskem málo odlišné od tiskovin používaných francouzskou armádou ještě dnes. Sloh a úprava psaných rozkazů a hlášení se neliší nikterak od způsobů dnešních. Vlastníkem těchto věcí je archiv ministerstva vnitra v Praze.

Sál VIII vyzdoben byl originály olejomalb Rexových,⁵⁾ se scénami z života Napoleona. Mistr umístil na mnohých obrazech figurální koncepci v prostředí pražském, tak obraz „Vždy připraven“ má za pozadí Thunovský palác v Praze, k scéně „Galantní César“ je přimálováno schodiště Národního muzea, modelem globu při „To vše je pro Tebe“ byl globus z pražského Klementína. Numismata musila zaujmouti početná a dobře instalovaná sbírka sádrových odlitků mincí a medailí z doby napoleonské a sbírka mincí ze slavkovských nálezů. Nejcennějšími předměty z této expozice je vlastnoruční dopis maršála Berthiera, maršála Ney, generála Augereaua a generála Vandamme, vesměs ze sbírek spisovatele Lešehrada (archiv Lešehradeum). Pozornosti se těšilo i originální album novinových výstřižků, týkajících se Napoleona (6 knih), jehož vlastníkem je horlivý sběratel napoleonik MUDr. Tichý z Lysé nad Labem.

Napoleonská literatura byla vystavena v sále IX. — Z největších expozic vynikala historická, memoárová a obrazová knihovna generála četnictva K. Vyčítala,

³⁾ Bližší zprávy o těchto nálezech viz: Procházka A., „Ruské ikony z bitvy u Slavkova“ v Čas. MMZ, VI, 1906, ve Vlastivědě Moravské II (okres Slavkovský) a Jos. Skutil, „Ruská ikona z bitvy slavkovské, nalezená u Divák na Moravě“ v Časopise Společnosti přátel starožitností československých 1930, čís. 4.

⁴⁾ Podobných věcí, k nimž se poji pověsti více nebo méně pravděpodobně, bylo na výstavě více, v naší zprávě se však o nich nezmínujeme, protože nemáme možnost, ověřiti si je hodnověrnými informacemi jako předměty historické. Jen o původu ruských saní z majetku L. Stubenbergové-Nimptschové v Kyšperku, na nichž Napoleon přechal z Ruska a které propůjčilo výstavě poštovní museum pražské, netřeba míti pochybnosti.

⁵⁾ Oscar Rex, * 1857 v Praze; počítán je mezi t. zv. umělce česko-německé, prošel školou mnichovskou a pařížskou. Maloval s oblibou vojenské motivy.

pak juristická, memoárová, polemická a pamfletová knihovna dr. Augusty, ukázky vědecké literatury francouzské o době napoleonské, kterou zapůjčily firmy Filis Alcan a G. Ficker v Paříži, a napoleonská literatura česká, kterou vystavily nakladatelské firmy naše. Archiv Národního divadla pražského vystavil premiérové programy napoleonských her Emanuela Bozděcha a Victoriena Sardoua, kteří tak duchaplně oživilí na jevišti podrobnosti ze života velkého císaře i generála. V duchu jsme projevíli přání, aby originální hry Bozděchovy došly častějšího zaslouženého zařazení v repertoárech nejen našich, ale i v zahraničních.

Sál X vyplněn pak přemnohými předměty ze soukromých sbírek, hlavně obrazy. Vzácné ceny je dekret císaře Napoleona s vlastnoručním podpisem a pečeti, jímž povyšuje generála Leclerca do stavu hraběcího, vlastnoruční dopisy Bonapartovy, jeho sestry Karoliny, jeho nevlastního syna Eug. Beauharnaise, jeho strýce kardinála Fescha, generála Murata, maršála Berthiera, Bernadotta a j.

Hlavními vystavovateli tu byli: A. Skutetzká, majitelka zámku Vyškova, JUDr. Desfours-Walderode, majitel zámku Podštát u Hranic, MUDr. Frant. Tichý z Lysé nad Labem.

Konečně v sále XI shrnuty různé předměty z doby Napoleonovy nebo s napoleonským motivem, pocházející převážně z pozůstalosti Emy Destinnové a po její smrti různými zájemci zakoupené. Kromě nábytku bylo tam mnoho věcí pokojové výzdoby, velký počet hodin, tabátek atd., vesměs předmětů nádherného uměleckého provedení. Se stránky podrobného studia historického upoutala naši pozornost kolekce karikatur a satirických kreseb, zlehčujících samovládu velkého Korsičana, zesměšňujících jeho pád, kritisujících tehdejší poměry a pod.

Celkem obsahovala výstava napoleonik 481 čísel, velkou většinou ze sbírek soukromých.

Tím jsme se pokusili obeznámiti čtenáře s nejdůležitějším obsahem výstavy, která svými zajímavými podrobnostmi jistě upoutala mysl každého návštěvníka, a můžeme říci, že jsme se při procházce výstavou vmýšleli nejen do přítomnosti Slavkova, nýbrž i do jiných životních momentů velkého císaře. Zájezd (okružní jízda autocarem) na zcela blízké bojiště (Žuráň, Prace, Šlapanice, Sokolnice), kde bylo lze shlédnouti terén, v němž bitva svedena, dovršil pak sílu našeho dojmu.

S prohlídkou vlastního napoleonského oddělení souvisela i prohlídka ostatních místností památného zámku (rozsáhlých komnat, galerií, kaple) a ostatních částí výstavy (oddělení archeologického, kulturního, zemědělského, průmyslového, živnostenského); tak se seznámil návštěvovatel i s nejstarší historií, folklorem, životem a rázem střední Moravy, která byla svědkem největší Napoleonovy slávy.

Ze Slavkova jsem odešel s konečným úsudkem, že výstava byla prvním organizovaným sebráním československých napoleonik, třebaš — z důvodů pochopitelných — neúplným.

Naděje v evropský zájem o Slavkov a o jeho výstavu, jak je vyjádřilo pořadatelstvo výstavní reklamou, nedošly snad svého naprostého splnění. Naskýtá se mi však myšlenka o jiném způsobu vhodné propagace Slavkova: zřídit stálé Napoleonské muzeum buď v slavkovském zámku nebo na bojišti nebo v Brně (na výstavišti), organizovat návštěvu bojiště a spojit ji s prohlídkou Moravského Krasu a „Moravsko-slováckého Roku“ i Zlína. Při odhodlanosti k tomuto podniku, při velkorysosti, při velké pili a dobré reklamě rázem by se mohlo státi Brno (ve spojení se Slavkovem a Macochou) cílem světové turistiky a vzbuzovalo by zájem širokých kruhů. Jsem si vědom toho, že by tu bylo třeba uvažovati ještě podrobně o nesčíslných okolnostech. Ale přes to projevují zde svou myšlenku, snad najde odezvu v kruzích povolanějších.